

Diruaz eta moneta-politikaz zenbait ohar

Joseba Tobar-Arbulu

1. Sarrera

Gorporazio handien gidaburokraziek duten boterea, daukaten ezagueraren monopolioan datza. Bankuek eta finantz erakundeek antzeko monopolioa edukitzen dute. Diruaren ezaguera guztia beraiei uzten bazaie, gauza batez segur egon behar da: monopolio horrek ez duela norberaren alde lan egingo, bankarien alde baizik. Beraz, dirua nola erabiltzen den zenbait ohar beharrezko dirateke, bankuak eta finantz sistema kontrolpean eduki ditzagunerako*.

2. Diruaren historia

Diruak historia luzea du. Inork ez du benetan ezagutzen diruaren historia non hasi zen; dena den, diruaren erabilera historia idatzia baino lehenagokoa da. Herodoto-k txanpon-diruaren

asmaketa grekoei —lidiarrei— iratxeki zien, prostituzio-mota berritzaile zenbaitekin batera. Eta hala egin zuen, berak ez zuelako biderik jakiteko Indian eta agian beste leku batzuetan dirua lehenago erabili zenik.

Diruaren historia, hiru etapatan bana daiteke.

Lehenbizikoan, oinarrizko edo jatorrizko dirua dei dezakegulara erabiltzen da. Urrea, zilarra edo beste salgai desiratu bat da.

Bigarren etapan, gobernuak eta bankuak bilakatzen dira faktore nagusi diru-hornikuntzan — batzuetan, bankuen kasuan bezala, horretaz erabat ohartu gabe. Baina oinarrizko salgai bat oraindik eduki daiteke kopuru espezifikoan Estatu-papermone-ta, banku-txartelak edo diru-gordailuetarako ganbioan. Horrela izan da urrezko edo zilarrezko estandarren erreferentzia.

Hirugarren eta azken etapan, estandar metalikoa desagertzen da; dirua bankuen —eta banku zentralen— eta, ondorioz, gobernuak mailegatzen duen sorkuntza bilakatzen da soil-soilik.

2.1. Metalak

Lehen estadioa izugarri sinplea da — gauzek izan beharko luketen modura. Pixka bat desegokia zen, ardi baten jabe izan eta gerrikotan azkena nahi zuen norbaitentzat —gerriko-aukera polita zeukan— ardi bat nahi zuen gizona aurkitzea. Beraz, historiaren hastapena baino askoz lehenagotik, jendea zeraz baliatu zen: saltzeko zeukan edozein gauzatarako, jendeak berak har zezakeen edozein salgai egoki, eramangarri, iraunkor eta dibidigarri. Jendeak gorde zezakeen hori, eta zerbait erosi nahi zion pertsonari eraman. Edo gorde egin zezakeen, zerbait baliagarria edukitzeko bide bezala. Honek guztionek testuliburu-tako klixee aspergarriak sortu ditu. Dirua tarteko bat da ganbio-prozesuan, eta, horrela, «ganbio-bide». Ganbioan, beste gauzaren balioa neurtzen du, «balio estandar» bilakatzen da. Gorde daitekeenez gero, «balio-biltegi» ere bada.

Tarteko salgaietan egokien, eramangarrien eta dibidigarrienak, jakina, metalak ziren — zilarra, urrea eta kobrea, garrantziaren araberako ordena horretan. Zilarra, historia gehienez zehar, urrea baino garrantzitsuagoa izan zen.

Inflazioa egon liteke lehen etapan, behintzat muga batzuen barruan. Prezioak, funtsean, negozio-kopuruari zegozkion, alde batetik, eta, bestetik, oinarrizko diruaren, urrea edo zilarraren, ugaritasunari edo urritasunari. Hau da beste oinarrizko proposizioa ekonomi zientzian — era primitiboan, «diruaren kopuruteoria». Zenbat eta metal gehiago egon, transakzioen tamaina eta bere diru propioa jendeak gastatu zueneko proportzioa emanik, hainbat eta gutxiago erosiko luke, eta prezioak gorago egongo lirarteke. Ameriketak aurkituz gero, Mexiko eta Peruko meategiek metal preziatuen kopuru handia isuri zuten Europara. Meategiko lan-indar indiarrengandik zetorren, ez Aztekek edo Inkek pilatutako altxorretik. Ondorioz, prezioak guztiz garaiak ziren, hau da, inflazioa egon zen.

Ameriketako koloniak eraikiz geroko pare bat ehun urtetarako, tabakoa izan zen oinarrizko dirua Virginia-n eta Maryland-en. Zenbait denboratan gainproduktio serioa egon zen, eta, ondorioz, arropa, janaria, whiskey eta bizitzeko beste beharrezkoak eskuratzeko, edo Ingalaterrara itzultzeko unti-txartela lor-zeko, tabako-piloa behar zen. Hau ere inflazioa zen. Baina ba-zeuden mugak: hazi zitekeen tabako-kopuruaz eskuzabala zen muga; meategietatik atera zitekeen zilar-kopuruarentzat, berriz, muga estuagoak zeuden. Beraz, oinarrizko diruarekin —zilarraren etapa— inflazioa mugatua zegoen, bai hedaduraz, bai denboraz.

2.2. Bankuak

Bigarren estadioan, gobernuak eta bankuak sartzen dira. Gobernuek oso laster hartu zuten beren gain metal-txanpongintza. Eta Txinan, aspaldiko garai ilunetan hasita, txanponen ordez perezko txartelak ematen hasi ziren gobernuak. Orduan aurkitu zen —lehenbizikoz Mendebaldeko Massachusetts-en— txartel gehiago eman zitezkeela beraiek amortizatzeke zegoen metala baino. Hala gertatu zen, jendeak dirupaper-txartelak berarekin eraman zitzakeelako eta ez zuelako saiatu beharrik txartelak trukatzeko, baldin eta nahikoa segur bazegoen, nahi izanez gero, diru astuna lor zezakeela. Horrela emandako txartel demasiak diru-eskaintza gehitu zuen; are garrantzitsuago dena, gobernuaren letrak pagatzen zituzten, zilarrak edo urreak egiten zituzten be-

zain ongi. Pagamendu-mota hau erakargarriagoa zen zergen bil-tzea baino.

Bankuak ere diru-eskaintza ugaritzeko bide bilakatu ziren, eta, Ekialdetik kanpo, gobernua baino askoz lehenago hasi zi-ren hori egiten, haiek baino iturri garrantzitsuago bilakatu.

Erromatarrek banku-sistema aski garatua zeukaten — baina badago informazio hobeagoko epe bat. Italiako Errenazimentu-ko hirietan eta geroago Amsterdam-en eta Europaren iparralde-ko beste merkatal-hiri batzuetan, bere dirua pisa zitekeen leku bat nahi zuen jendeak —txaponak moztuak bait zeuden edo, bestela, pisu gutxiago edukiz, azpibalioztatuak— eta arrazoizko segurtasuna emango zien gordailu batean utzi. Honela sortu zi-ren bankuak. Maiz, urraginak izan ziren lehen bankari pribatuak, hain zuzen ere, kutxa sendoagoak zeuzkatelako.

Berehala konturatu ziren bankuak, kopuru gorde horiek maileguz eman zitzaizketela, eta interesez kargatu. Mailegariak kopuru gordailatu bat lortzen zuen, berak dirutzat erabil zezakeena; gehienetan, banku-txartelak ematen zitzaizkion, berak bankuan mailegu-sarrerak gordailuan zeuzkala zertifikatuz. Mailegariak erosi nahi zuen edozertarako erabil zitzakeen banku-txartelak. Jatorrizko ezarleak oraindik bere kopuru gordailatua zeukan, hots, bere dirua. Mailegatu zuenak ere dirua zeukan. Bankuak, mailegua eginez, dirua sortu zuen. Horrela izan zen lehen, eta horrela izan da orduandainik. Dirua banku batek sortua da, orain maiz egiaztapenezko kopuru-gordailuen motan, mailegatze-ondorio normal bat bezala.

Urre-estandarraz edo zilar-estandarraz —printzipio bera bait da kasu biotan— ondokoa esan daiteke (eutsi diezaigun urreari). Urre-estandarraz esangura bakarra du: txartela edo kopuru-gordailuetarako eskarian urrea pisu espezifikoetan eman litekeela, maileguetatik datozen extrak edo lehen aipatu dugun gobernu-paper extra barne direlarik. Jatorrizko ezarlea eta mailegua egin duena bat bera ez diren bitartean, bankuak egin dezake hau. Diruzain publikoak ere gauza bera egin zezakeen, baldin eta da-goen urrearen gainean demasia pixka bat bakarrik erakusten ba-zuten bere txartelek. Metala bera hartzera zetorren jendea-ri pagatzen zitzaion bitartean, herria urre-estandarrean zegoen. Ban-kuen kontra setio bat egin eta nahikoa luze iraunen balu —jende gehiegi une berean etortzeagatik— ez zatekeen jende guztiari pagatzeko aski urre egongo. Gauza bera gertatuko zatekeen,

jende gehiegik joz gero gobernura diru likidoa jasotzera. Urrezko pagamendua moztu egin izan beharko zatekeen orduan. Gerra batek edo antzeko premia batek gobernua bortxa dezake maileguak eta dirua egitera, urre-erreserbek estaltzea espero den baino gehiago. Berriro ere, urre-pagamenduaren promesa moztu egin beharko litzateke. Kasu bietan, herria urre-estandarretik kanpo legoke. Eta hori, traumatikoa litzateke.

Urre-estandarrek, bizitza erlatiboki laburreko epean, ospe handia lortu zuen. Urrea begi onez ikusi izan da beti, eta zenbait garaitan eta lekutan oinarritzko dirua izan da, eta ez zilarra. Bizantziarrek, mendeetan Ekialdearen eta Mendebaldearen arteko merkatalgoa menperatu zutenek, urrea nahiago zuten oraindik, beren apaingarriek erakusten dutenez. Baina ez zen 1867 arte gertatu, Europako Estatuak Parisera elkarrekin bildu, eta onartzea handik aurrera urrea izango zela kopuru gordailatuen eta txartel-zirkulazioaren kontrako erreserba eta herrien arteko pagamendu-bidea. Sei urte beranduago abandonatu zuten Estatu Batuek zilarra, eztabaida handia sortuz. Beraz, azken mendearen hirurogeietan eta hirurogeitamarretan datatzen da urre-estandar modernoa. Lehen mundu-gerran moztu zen European, Estatu Batuei urrez pagatutako erosketa handiengatik; gerraren ondoren erabili zen berriro, eta Depresio Handian betiko abandonatu. Gehienez, beraz, hirurogei-hirurogeitamar urtez iraun zuen.

Ameriketean, legez debekatua zegoen urrea edukitzea 1933tik 1975 arte. Franklin Roosevelt presidentearen hastapenean onartu zen legea. Zer dela eta? Dolarraren urre-edukina jaitsirik bait zen, prezioak altxatuko zirelako esperoan. Bestela esanda, dolar-paper bati zegokion urrearen kopurua murriztu zen eta urre-ontza baten kontra jaulki zitekeen dolar-kopurua handitu. Ekin-tza horrek urrea zuen jendeari dolarretan mozkin bat emango ziokeen — are zehazkiago, erlatiboki banku-kopuru txikiari, hau da, urrerako beren papera edo kopuru gordailatuak ganbiatu dituzten gizabanakoei eta espekulatzailerei. Roosevelt-ek, urrearen jabetza pribatua debekatuz, beren baloreak dolarrekiko ganbio-balore zaharraz ganbia zitzaten eskatu zien. Legea 1975ean kendu zen.

Urre-estandarra Depresioaren garaian abandonatu zen. Zer-gatik? Testuari jarraituz, jende gehiegi etorri zelako denbora berean bankuetara urre bila.

2.3. Banku zentralak

Hirugarren etapa urre-estandarren ondoren dator. Orain, bankuan iraunkorki daude libre beren ezarleei urreaz pagatzeko obligaziotik. Eta, esan beharrik ez dago, gobernu-papera ezin daiteke ganbia metalezko kopuru espezifiko batez. Diru-eskaintzaren erregulazioa banku zentralen funtzio eskusibo bilakatu da: Estatu Batuetako Erreserba-Sistema Federalarena, Ingalaterrako Bankuarena edota Frantziako Bankuarena. Erregulazio hau, merkatal-banku eta banku arruntetatik mailegatuaren kontrolaren bitartez egiten da; zeren, orokorki, horrela sortzen baita orain dirua.

Banku zentralek modu ezberdinetara kontrolatzen dute banku arruntten mailegua. Praktika amerikarrak, esate baterako, eskatzen du, banku komertzialek beren kopuru gordailatuen kontra erreserba likido bat edukitzea — orain gobernu-moneta ganbiaezina delarik. Baldin eta bankuek askatasun handiz mailegatzen badute, kopuru gordailatu berrietan diru gehiegi sortzen badute, Erreserba Federalak —Estatu Batuetako banku zentralak— altxa egin dezake garanti erreserba. Horrek, jakina, tope bat ezartzen dio bankuek segurtasunez mailega dezaketinari. Edo, are maizago, Erreserba Federalak gobernuaren titulu-kontuen inbentariotik saltzen du, beti nahikoa handia den inbentario bat. Jendeak eta erakundeek titulu-kontu horiek erosten dituztenean, esku-dirua hartzen dute —erreserbak, hitz batez— banku komertzialetatik Erreserba Federalari pagatzeko. Bankuek mailega dezaketena murrizten du horrek. Merkatu irekiko (*open-market* ingelesez) operazio deituak dira. Bankuen erreserbak apalegiak badira, berrosa ditzakete Erreserba Federaletik mailegatuz. Baina mailegu horiek egiteko asmoa ken daiteke, interes-indizea altxatuz. Eta interes-indize garaiago hau bankuek beren bezeroei pasa diezaiketenez, honek ere bezero horien maileguak geldieraz ditzake. Era honetan maileguak kontrolatzean, kopuru gordailatuen sorpena kontrolatzen da, eta, beraz, diru-eskaintza ere bai — edo, gutxienez, diru-hornikuntzaren parterik handiena. Hauxe da, hain zuzen, moneta-politika izenez ezagutzen dena.

Diru-eskaintza ugaritu behar bada, alderantziz jarriko da makineria osoa. Erreserba-baldintza horiek murriztu; banku zentralek tituluak erosi, saldu barik; interes-indizea txikiagotu, mailegatzea bultzatu, honela kopuru gordailatuetan gehitze bat edukitzeko. Horrek diru gehiago esan gurako luke.

3. Banku zentralen kontrola

Esan dugu, merkatu irekiko operazioen bitartez kudeatzen dutela banku zentralek dirua, erreserbak ugarituz edo urrutiz, zein interes-indizeak altxatuz edo beheratuz. Ez al da hori nahierarako botere bat? Zeinek kontrolatzen ditu banku zentralak?

Badago hor nahierarako botere bat, eta urteetan zehar eztabaidagarria izan den arazo berezi bat. Pentsamendu-eskola batek beti mantendu du, bankuen boterea hain handia delarik, eragin politikotik kanpo gorde beharko litzatekeela; horrek, baina, esan nahi du, bankari eta antzeko barruko jendearen eraginpean utzi beharko litzatekeela bereziki. Horiek, prestuki, autointeresen gainera daudela onartzen da. Pentsamendu hau tradizioak indartu du. Joan den mendean, gobernu britainiarrarekiko independentzia substantziala zuen Ingalaterrako Bankuak, eta gaur banku zentralerak dakigun ia guztia Ingalaterrako Bankuak bildu esperientziaz da. Frantziako Bankuak ere independentzia bera zuen lehenengo. Era berean, Estatu Batuetan Erreserba-Sistema Federala eraiki zenean, lehen mundu-gerra hasi baino lehentxeago, antzeko autonomia eman zitzaion, eta presidentek, edo kongresuak, inoiz eskurik sartuko ez zuelako pentsamenduak bizirik dirau oraindik. Kontrola bankariek edo erudituek, edo akaso Jainkoak, eduki beharko lukete, baina inoiz ez gobernuak.

Independentzia, hein handi batean, mito hutsa da. Dagoen neurria justifikazio gabea da. Ingalaterrako Bankua eta Frantziako Bankua aski zuzen daude gobernuaren kontrolpean, eta hori da beharko litzatekeen modua. Norbaitek izan behar bait du erantzule politika ekonomikoaz. Estatu Batuetan presidentea da erantzun behar duena. Eta beste herrietan, gorengo aukeratuengan egon behar du erantzukizunak. Dirua eta bankuak ez bait daude demokraziaren gain.

4. Moneta-politika, inflazioa eta langabezia

Depresio Handia baino lehen, ekonomilari gehienek sentitzen zuten moneta-politika indar erabakiorra izan zitekeela prezioak eta langabezia erregulatzeko, prezioak bereziki. Prezioak jaisten baziren eta langabezia altxatzen, banku zentralak interes-

-indizeak beheratuko zituzkeen, gobernuaren baloreak erosiko eta, honela, banku komertzialak erreserba-kopuru handiaz hornituko maileguak egiteko. Dirua honela sortuz eta gastatuz, ekonomian, osotara harturik, eskaria gehitu egingo zen. Inbertsioa eta errendimendua gehitu egingo ziren, prezioak indartu eta langabezia enplegu bilakatu. Baina Depresio-urteetan ez zuen funtzionatu. Negozioak hain gaizki zeudelarik, jendeak ez zuen dirua mailegatu nahi, nahiz eta modu errazean izan. Zergatik mailegatu, galeretan produzitu eta saltzeko? Herri guztietan fede-gutxitze handia gertatu zen moneta-politikaz, hau da, dirua banku zentralaren bitartez administratuz lor zitekeenaz.

Eta Depresioaren ondotik, bigarren mundu-gerra etorri zen. Gobernuak edo enpresa pribatuek maileguak behar zituzten gerra-produkziorako, behar zen moduan horniturik egon behar zuten. Inork ez zukeen orduan imajinatuko, banku zentralak barnerako lege zirenik, beregain zirenik. Banku zentralen politika gerraren beharrezanaren menpean egon bait zen erabat.

Beraz, epe luzetxo bat egon da, gutxi gorabehera 1930etik bigarren mundu-gerra pasa arte, banku zentralak guztiz garrantzi gabekoak izan direnekoa. Axolazkoa, gobernuak langabeziarako mailegatu eta gastatu zutena zen, orduan mailegatzea ez bait zegoen posible bat lortzearen menpean. Eta beranduago, gerra-asmoetarako mailegatu eta gastatu behar zena izan zen arazorik garrantzitsuena. Moneta-politikak leku egin zien gastu publikoari eta zerga-politikari, politika fiskala deitzen dugunari, bera bigarren mailara pasatuz.

Ezin ote zuen moneta-politikak inflazioa galerazi? Ez al da moneta-politika inflazioaz aritzen: Moneta-politikak —Frantziako edo Ingalaterrako Bankuan nahiz Erreserba Federalaren Etxean mahai handi batean eserita zeuden jaun isil eta patxada-tsuek legegintzarik gabe har zitzaketen erabakiak— problemari soluzio bat aurkitzeko bide izugarri egokia eskaintzen zuen. Banku zentralak merkatal-bankuak nahikoa estutzen baditu, mailegatu behar duten diruari erabakiorki eragiteko, eta mailegatzen dutena interes-indize garaietan mailegatzeraz bultzatzen baditu, gastu gutxiago egongo da, hots, eskari gutxiago ekonomian. Diru gutxiago egongo da bereziki etxeak eraikitzeko, beste eraikuntzetarako, negozio txikiagoen inbertsioetarako inbentarioetan, instalazioan eta ekipamenduan, eta epekako erosketarako automobiletan eta etxe-tresna elektrikoetan, zeren eta gauza hauek guztiak banku-mailegatuak finantzatzen bait dituzte. Mailegatze-

ko hertsura aski bortitza bada —gastatzeko eta birgastatzeko kopuru gordailatuen sortzean—, inflazioa geldieraziko da.

Baina hertsura horren ondorioa ezberdina izango da beti. Ekonomian gastuen agregatua herstearen bitartez funtzionatzen du, ekonomilariak eskari agregatua murriztea deitzen dutenaren bitartez. Eskariaren herstura honek General Motors, Exxon, Philips, Shell edo beste gorporazio handiak jotzen baditu ere, ez die prezioak altxatzea eragozten. Salmentak eta produkzioa urritzen dituzte lehenbizi. Prezio-murrizteari kontra egiteko boterea dute: hauxe da handi izan nahiaren arrazoietakoa bat. Eta beren alokairuen kostuak gora badoaz edo prezioak altxatzeko beste justifikazioren bat badago, altxa egingo dituzte prezioak. Prezioen igoera geldieraztera eta alokairuen gehitzeari eustera, gaitasun inproduktibo handia dagoenean bakarrik izango dira bortxatuak. Momentu horretan, langabezia handia egongo da. Eta honek ere sindikatuen eskariak apaltzea ekarriko du. Beraz, enpresa handi hauentzat, langabezia sortuz funtzionatzen du moneta-politikak. Ondorio hau guztiz ezaguna da gaur egun, politika horren usadio berria dela bide.

Beste ondorio bat ere badu, indartsuen aldeko beste fabore bat eta ahulen kontrako beste eragozpen bat adierazten dituena. Gorporazio handiak badu, bankuetatik aparte, kapital-iturri beregain bat: bere irabazi propioetatikoa; eta banku zentralaren mugaketak banku komertzialen maileguetan ez du eraginik izan iturri honetaz baliatzeaz. Edozein kasutan, enpresa handiak dira bankuen bezero gogokoenak, zerbitzatzen dituzten lehenak, mailegatzeko dirurik baldin badago. Prezioak berek kontrolatzen dituztenez, interes-indize handiagoak ere pasa diezaizkiekete bezeroei. Beraz, babestu samarrak daude moneta-politikaren ondorio kaltegarrien kontra. Aitzitik, baserritarrak, nekazariak edo arantzaleak nahiz bere inbentarioak eramateko dirua behar duten merkatari txikiak guztiz zaurgarriak dira moneta-politikarekiko, eta, guztien gainetik, diru mailegatuz aritzen diren eta dirua mailegatzen duten bezeroen menpean dauden etxagintza bezalako industri-enpresak. Ikusten da, beraz, nola funtzionatzen duen moneta-politikak: gorporazio handi eta sendoak salbuetsiz, eta txiki eta ahulak zurrupatu, langabezia sortuz.

Orduan, zergatik gomendatzen dute oraindik ekonomilariak moneta-politika? Beti egon delako ekonomilarien artean halako lilurapen bat banku zentralaren politikaren mekanikarekiko. Baina oro har eta erabat zuzenki, bera da jende guztiz kontserba-

doreen neurri faboratua. Eta ez da kontserbadore baten funtzioa, negozio handiak negozio txikien gainetik faboratzen dituen politikaz arduratzea. Edo langabezia. Bera ez da arduratzen, eta bere abantaila da ondorio kaltegarri horiek albora uztea.

Esate baterako, Milton Friedman batek merkatuak erregulatzeko duen konkurrentzi enpresez osaturiko ekonomia baten ikuspegia dauka. Merkatuak iraun egiten du oraindik, eta gorporazio handi eta boteretsua ez da inoiz garrantzitsua izan bere pentsamenduan. Bizitza ekonomikoaz duen ikuspegia onartzen bada —konkurrentzia oraingoz merkatu efektibo batekoa—, nahiz eta ulermen eta tolerantzia zerbait eduki, orduan ikus daiteke nola moneta-politikak bere burua zabaltzen duen, konkurrentzi enpresetako ekonomia batean zehar, aski uniformeki. Politika horrek gutxi-asko enpresa guztiak mehatxatzen dituela pentsa daiteke, eta, konkurrentzi enpresak direnez eta merkatuaren indar inpersonalen pean daudenez, banku mailegatzearen eta eskari agregatuaren murriztapen batek enpresa guztiak prezioak jaitsezeratera edo prezioen altxatzeari uko egitera bortxatzen dituela. Hauxe da, ez langabezia, lehen ondorioa. Handik Friedman-en gomendio nagusira iristen gara: diru-eskaria eta ondoriozko eskaria ugaritzearren bakarrik ondasunak eta zerbitzuen eskaria gehitzen den edo gehi daitekeen neurrian mugatzen direla bai mailegatzeko eta bai diru-sortzeak. Mailegatzeko, dirua sortzeko eta eskariaren gehitze handiago bat lortzeko, edozein joera dago zorrozki kontrolaturik. Ondorioa, prezio egonkorren ekonomia da.

Baina honek ez du horrela funtzionatzen mundu errealean. Diru-murrizketak ez du geldieratzen merkatu-diziplinatik alde egin duen eta bere prezio eta errenten igoerak kontrolatzen dituen enpresa erraldoia. Langabezia izugarria dagoenean bakarrik geldieratzen da gorporazio hori. Bitartean, oraindik merkatuaren pean dauden enpresa txikientzat funtzionatzen du diru-murrizketak, zigorbide baten moduan.

Hala ere, zenbait jendeak pentsatzen du, moneta-politika erabilgarri eta baliagarri dela. Politika horrek ez du behar legegintzarik eta arinki erabil daiteke eztabaida aspergarririk gabe. Batzuetan, inflazioari aurre egiteko moneta-politika bakarrik erabiltzera behartuak aurkitu dira gobernuak, beste egitekorik ez zegoela ematen bait zuen. Baina moneta-politika, kontserbakortasunaren berezko eta legezko adierazpena da. Langabezia arduratzen ez bada, sindikatuak gogoko ez badira eta negozio

handiak diru mailegatuaren menpean dauden negozio txikiak baino gehiago faboratzen badira —jarrera politiko guzti horiek legezko direla, horrela ulertu nahi bada—, moneta-politikaren alde egon behar.

Bestalde, moneta-politika dela bide, bankariek errenta gorago bat izango lukete mailegatzen duten diruaren gainean. Hau ez da sarritan aipatzen. Baina, bankariek, negozio-gizonen artean bakarrek, bere prezioak altxatu ahal dituzte inflazioa geldierazteko, Estatuaren arrazoi ekonomikoengatik soil-soilik. Hala ere, beraiek ez dira batere kezkatzen hortik ateratako korrituaz.

Negozio-inbertsioetarako mailegatzea murriztuz funtzionatzen badu, ez al da hori kaltegarri? Ez al dio jendeari atzera eragiten makineria eta inbentarioa erostetik, negozioak gero eta inproduktiboago bihurtuz? Inflazioa galerazteko edo mugatzeko moneta-politikaz fidatu diren gobernuek kalte serioa egin diote beren herri propioetan negozio-inbertsioari. Britainiarrak dira kasu bat. Azken hamabost edo hogeitaz urteotan, oso tinko fidatu dira moneta-politikaz, eta hori da instalazio berrientzako inbertsiorik ezaren arrazoietako bat, kostu eta lan-produktibitateko ondorioekin. Ekonomilariek ez dute aintzakotzat hartu enpresa txikiagoetan inbertitzeko mailegatze-murrizketaren ondorioa.

Gobernuek ezin lortu izan zutenean jendeak bankuetatik mailegatzea, dirua gastatu eta eskaria eta ekonomia modu horretan eragiteko, berak hasi ziren mailegatzen eta gastatzen. Honek segurtatu zuen dirua mailegatzea eta gastatzea. Eta, alderantziz, inflazioa kontrolatu behar izan zutenean, zera pentsatu zen: zerga altuagoek aldendu agingo zutela jendea bere diru propioa gastatzetik, eta gastu publikoa urritzeak, oster, gobernua gibelera-ziko zuela eskaria gehitzetik. Horrela, aurrekontua erabili zuten gobernuek moneta-politikaren ordez ekonomian eskari osoa edo agregatua erregulatzeko eta, era horretara, inflazioa eta langabezia eragozteko.

Baina horrek ere ez zuen funtzionatu, bestetan frogatu dugun bezala (Ikus *Larrun* aldizkaria, 5. zk.).

J. T. -A.

* Lantxo hau John Kenneth Galbraith-en *Almost Everyone's Guide to Economics* liburutik, 6. kapitulutik, moldatua dago.